

ÖRTÉNETI LAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi Iroda: Lyceumi nyomda Kolozsvárt. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

Tartalom: Idősb Czegei Wass György naplója (XVII-ik közlemény). — Mednyánszky Jónás jelentései (1649—1652.) Közli Szilágyi Sándor. — Consultatio Ebesfalviensis (1688.) (II-ik közlemény.) — Petőfi Sándor a magyar irodalomban. (XVI. közlemény.) Szinnyei Józseftől. — A b. Wesselényi család zsbói levéltárának irodalmi kincsei. a) Vörösmarty Mihály levele. b) Bajza József levele. — Fáy András, mint a magyar életbiztosító társulat teremtője. Közli K. Papp Miklós. — Hadi regulák Rákóczy Ferencz táborában. — Tárca. Oklevelek: VIII. (V. közlemény.) Közli Szabó Károly. — Bersenyi Dániel a keszthelyi Helicon megnyitási innepélyéről 1817-ben. Közli K. Papp Miklós.

IDŐSB CZEGEI WASS GYÖRGY NAPLÓJA.

1. Jan. 1704— 31. Oct. 1705.

1704.

(Folytatás.)

September 1. Estve felé kimenvén ittason Rithmeister volt valami öszvepuskázások az Cruczokkal, de semmi derék dolog nem volt.

2. Septembris. Volt nállam ebéden az Commendans az egész tisztekkal és Bánffy Farkas, 'Suki Mihály, Marai Balás Uramékkal. Estve felé pedig ittason kimenvén Commendans Uram az külső farkas utczai kertek végiben az dombra, egy Cruczczal szökve beszéllett.

3. Ebéd után kimenvén az lovas Németek az Szamos mellé az Kabos házak felé,

az holott és Cruczok is előjövén egymással egy ideig puskáztak, de egyik félben is semmi kár nem esett.

Eodem izent komám Palatkai István házait is majorkodása alkalmatosságával égették el a kis tónál.

4. Csendességben voltunk, hanem jött hírünk, ha hinni kell, hogy a Német segítség már Tokajnál volna, azt is hozták hírül, hogy Görgényt feladták volna és Szamos-Ujvárt is feléérték volna a Cruczoknak.

5. Septbr. Igen jó reggel öszvegyülvén és kimenvén az lovas Németek, és véleek gyalogok is vagy két százon menvén, zsákmányolni akarván menni, de az hásongárdi szöllőben gyalog Cruczok lévén lesben és ezek észrevévén öszvepuskáztak, de az Cruczok nem igen bizván az ök erejekhez szaladásra vették dolgokat és az szöllőn felszaladván, künn lóvas sergek is lévén, szaladtak a Békás pataki szöllőben, hanem az miéink kaptak el egy szekeret és kilencz ökröt egy oláhval együtt, emberek pedig nem esvén az Cruczoknak és az lóval felesen feljöttek, mely miatt a miéink nem zsákmányolhattak; azon ember, kit az ökrökkel fogtak el mondja, hogy Teleki Mihály Uram visszajött volna ide az táborokra.

6. Mind mi, mind az Cruczok nagy csendességben voltunk, sőt a Cruczoknak vágás utnál strázsájok lévén, még is az szöllőkben gyümölcsért járó embereket nem bántották, az mi zsákmányolóinknak is békét hagytak.

7. Septemb. Nagy csendességben voltunk különben, hanem holmi hitván hiriei érkezvén Commendans Uramnak, az egész várososon kihirdettette, hogy senki kilencz óra

után éjszaka ki ne merészeljen járni, se éjszaka öszve ne gyűljenek, mert indifferenter az olyanokat az várdára viteti, sem pedig ha láрма lessz is, fegyveresen az utczára senki ki ne jöjjön, ha maga nem parancsolja, mert ha olyanok deprehendáltak, indifferenter akárkik légyenek megöletik exceptis az én alattam lévő tisztéken kívül, kiknek olyankor hozzám kelletik jöniek, várván holmi parancsolattal.

Eodem hozták hírül, hogy Szathmárt és Szamos-Ujvárt feladták volna, jöllehet hogy még bizonytalanok vagyunk benne.

8. Septemb. Nagy csendességben voltunk, ebéd után magam is lovan kimentem a puszta kertembe és ekkor láttam meg, hogy az szállóim között lévő kis tornáczat is elégették.

9. Ebéden a jesuitáknál lévén mulatunk, az németek ugyan kimentek volt Monostor felé fűvért, de az Cruczok csak néztek, nem mertek semmit próbálni.

10. Csendességben voltunk különben, hanem hogy mindenfelől körülettünk járnak, vigyáznak és magokat mutogatják a Crucz atyafiak, melyből reméllem, hogy most nem sokan fognak itt körülettünk lenni, valamely felé elszéledtenek, mivel mikor mentől kevesebben vagynak, akkor inkább szokták magokat mutogatni, az mint már experiáltam. Sokféle hírek is hallatnak köztünk, de a sok közül melyik igaz, az Isten tudja.

11. Septembris. Az Németek kimenvén zsákmányolni, szabadon zsákmányoltak, az Crucz strázsák csak nézték és az városiak is minden láрма és háborgatás nélkül szedtek s szürtek az Hásongárban és első Kómál kert szállókban, mi tevők legyenek a Crucz atyafiak, bizonyosan nem tudhatjuk, csak dobólásokat halljuk.

12. Septb. Délután kimenvén az lovas Németek és gyalogokban is sokáig künn lévén és az Cruczokban is nem igen sokan előjövén ellenkeztek egymással, de kár egyik félben sem esett a mint vettem észre.

Eodem hallottam, hogy Teleki Mihály Uram az elmúlt szeredán jött volna ide az táborokra vissza.

Daczó magyar Rácز igen rendesen járt, elfogván egy oláhot és már bé akarván hozni

övinél fogva, az puskáját hozzá verte és arczul csapdosván, kezéből kiszaladt.

13. Esős idő lévén, sem innen le nem mentek, sem az Cruczok fel nem jöttek, csak mindkét részről nagy csendességben voltunk.

14. Igen nagy csendességben voltunk; úgy hogy egy Crucz sem láttatott, vagy ők is vasárnapot illették, vagy az esőben megázván szárazkodtak.

15. Jó reggel kezdték magokat az Köves padon mutogatni, de ebéd után fűvért kimenvén a Németek csak nézték, semmit sem mertek próbálni; — hozták hogy Rákóczi fejedelem Károlyinál volna.

Eodem vettem észre és tudtam meg, hogy 13-ik az fűvem közepiben lévő philegoriámat is elégették, egy fejr lovas Crucz.

16. Sept. Szedték az Kómált minden háborgatás nélkül, sőt az Cruczokkal clegyesleg jártak, még is semmi lármát nem csináltak; ebéd után zsákmányolni ki is mentek, és az vágás utján feljül lévő csupnál csak nézték a Cruczok, hogy mint kaszálják és hordják a monostori buzát.

17. Sept. Mind ebéd előtt, mind ebéd után a Németek futrasirozni kimentek és minden lármázás és bántódás nélkül kaszált buzát hoztak, és hordtak ki az monostori határról az vágás utján felül való csupról csak nézték az Cruczok, az szedést is nem turbálták, hanem egész Kómált és Bornyumált szabadon szedték, sőt magok a Cruczok is siettették, hogy siessenek a szedéssel. Ezen éjjel a város körül sokat lődöztek s kiáltottak Crucz Uramék.

18. Sept. Komám Palatkai István izente: hogy jó szível beszélne velem, ha kimehctnék, de ki nem mentem, az militia pedig belől futrasirozott; ugyan komám izente, hogy Szebenből az Német militia kijött és az Cruczokban le is vágott és hogy már eleibe gyülekeztenek a Cruczok.

19. Sept. Ebéd után lévén kimenvén, akarván puszta kertem felé menni, s meglátni hogy mint égett el az viz között lévő philegoriám, Nagy Jánost elől elküldtem, hogy járja meg, ha nincs e Crucz az tájékon, de az vargák kertje felől lévén és nem mehevén, hanem Nagy János egy Cruczczal be-

szélvén mondta, hogy Generalis Uram az militiával künn volna minden bizonynyal és Nagylaknál volna, hova is az Cruczok gyülekezvén, negyed nap alatt elválík, kinek adja Isten, és hogy Teleki Mihály Uram is innét az hadnak jovaival oda ment volna. Látván pedig a Cruczok, hogy a monostori határról a búzát ide be az militia szabadon hordja, égetni kezdte, de haszontalan, mivel már füves lévén és igen ki is kelvén, nem igen éghet.

20. Septemb. Az captalan Szent Mihályi Borosné nevű asszonytól izent bé, hogy menjek ki, Vár Mihály és Palatkaí Uramék akarnának velem szállani, de ki nem mentem. Az mint veszem észre mind csak practica volt ki akarván csálni. Az militia pediglen ebéd után futrasirozni kimenvén hat szekeret és a mellett tizenhat ökröt kaptak el.

21. Sept. Estve felé részerint egy néhányod magával kimenvén a Rit-meister és az én kertemen kívül Cruczokra találván öszvepuskázta, az mely puskazásban a Ritmeister lovának lapoczkáját meglőtték, sőt az maga lábát is, az lába fejének az lábikrájában az golyóbis is megcsapta. Már kétszer intő haszon esett rajta, de harmadszor maga is oda menvén remélvén, hogy Német is esett el mellőle.

22. Septemb. Tíz tizenegy óra között csaknem az fal mellől s Kómál alól kaptak el az Cruczok az Commendans Uram marháit és 7 ökrét, az ekémet is, kit szombaton nyertek volt, nekem is még egy tehenem volt, kit is Commendans Uram marhái között elkaptak. Az kertemben már nem lévén több épület, kit Csáky Uram el nem égettetett volna egy zsendelyes kő szilva aszalónál egyőb, azt is ebéd után elégették.

23. Sept. Viradta előtt az lovas Németek kimenvén gyalogokkal együtt ujjobban, az mi marháját találták Fenesnek, elhajtották, de többire csak tinó binókat hajtottak, mivel már ennek előtte két versben elhajtották volt.

24. Szállott fel a Cruz tábor és szállott Bács felől az Nádas mellé, s csak hamar az Kómál tetőre felhuzták egy taraczkat, az kivel kezdtek is lődözni, és az legelső lövés Jó Mihály árvái házok felett jött által és az monostori szeglet unitar. ecclesia házára ment

által, második pedig királyutczában egy fazakas kapujában esett le, reméllem, hogy a várda házat akarnák lőni.

25. Septembris. Viradtig kasokat vivén fel az Cruz atyafiak a Kómál tetőre Keresztesi Uram, Jó Mihály árvái és mellette lévő más szállókben, s megtöltvén az kasokat, s taraczkokat vonván vagy hármat melléjük igen kezdtek bé az városba reánk lővöldözni, majdszüntelen való lövéssel hol házakat találván, hol házok fedelit, szegeleteit, hol az utczákon végig ment, hol által a városon akarván, a mint veszem észre, az nagy várdat lőtetni, hol pedig hidutczában a Ritmeister kapujában Csepregi Uram házokhoz, az holott is tíz óra tájban az kapuban állván Daczó Sigmond (ki az ujj armadának volt hadnagya vagy RácZ hadnagy) és az Ritmeister borbély, egy taraczk golyóbis úgy találta egyszersmind mind a kettőt, hogy az borbélynak a béle mindjárt kiomlott, Daczónak pedig az ágyékát szemérem testével elvitte, — amaz mindjárt meghalt, ez estve felé öt óra tájban, igen példás és notabilis esot e két emberen. Daczó igen vérszozuhozó emberré válván, némelyeket életben tarthatott volna meg, mégis megölte, egy elesettnek szemérem testét előtte megnyuzták; az Borbély hasonlóképpen ártatlan vérszomjuhozó és ember háj gyujtó; mondják, jóllehet titkoltatik, hogy az takácsok bástyájában egy pattanyusnak is ellőtték volna kezit és hidkapuban egy muskatélyost is meglöttek volna. Az muskatélyosok pedig ujjabban kezdtek szökni.

26. Sept. Az alsó Kómálban is 'Suki Mihály Uram szállójében és mellette valóban kasokat rakván és töltvén egész az szállókben lévő kőrakástól fogva keresztül a feljáró kis mezőn való uton által az felső Kómál alja gyepejéig és délután egy s két óra között elkészitvén, Jézus kiáltással az besztercei három német zászlót és egy magyar zászlót a kasokra feltévén erőssen kezdtek lőni, és löttek egész estvéig az hidutczai kapu és az mellette lévő kőfal felé az takácsok bástyájánál két egész ágyuval és két taraczkkal, úgy anynyira, hogy az kapuban és az kapu között a takácsok bástyáján oly módon nem is maradhattak, innen belől állást csinálván az kapu mellett lévő falon

és ott kezdvén innen hozzájuk lövöldözni, félben kellett minden munkát hagyni; egy corporalist csak hamar ellövén rajta, és az előtte lévő kőfalt is igen megvesztegetvén, az Kómál tetőről is egy súlyos ágyuval és két toroczkkal hasonlóképpen lődöztek, hol az városra, hol az csizmadia bástyára (mivel onnét innen belől is az Kómált infestálták) hol az takácsok bástyájára, az alsó kómáli sánzcra, innen belől közép kapunál és az szabók bástyájánál is nem kevéssé infestálván őket is (minthogy láttatott innen belől, hogy kasokat eldöjtötte volna) tehát ők is az szabók bástyájához sokat lődöztek, de abban még eddig semmi kárt nem tettek, hanem az házaknál és az farkas utcái templomunknak is szarvazatjának tetejét és kötésit megrottotta és ütötte; ezen estve vagy éjszaka kilencz s tiz óra között a külső Szamost is elvették, szintén számomra is örölvén. Egy szegény asszonyembernek is az Óvárban az karját könyökén feljül előtték.

27. Sept. Viradtig a Kómál tetőn lévő keresztet is kasokkal körül vették, árkot ásván keresztül az más kasokig vagy sánzig, reggel pedig mint egy óráig lövöldöztek kapura, bástyára, városra és kőfalra, úgy anynyéra, hogy az külső sánzcban különben a Német meg nem maradhatott, hanem a töltések mellé és egyébüvé kell magokat vönni és csak felállani sem mernek, mert meglátják és mindjárt hozzája lőnek, akarván penig (ugy rendelvén a szabók bástyáján lőni, mivel hogy onnét az alsó sánzcokhoz lövöldöznek) az mi templomunknak az tetejét csak közel az Ereslykijéhez egy golyóbis megcsapta, a kötésében kárt tett, más pedig a Szathmári Uram házát találta, jóllehet nem sok lövést löttek reggel egy óráig és estve felé, de kár nem sok esett, az toronyba is belöttek.

28. Sept. Mép a nap fel nem jött, hogy az lövöldözéshez fogtak, keményen löttek s lődöztek egész estvig, déltájban szülvén meg egy kevéssé, sőt az Kómál tetőről az keresztől, gránátokat és fertály bombit is hánytak bé, de Isten kegyelmességéből semmi oly kárt nem tettek, egy asszony embernél, kinek az fejinek felit löttek el, délyesti praedicatióról jöven haza az Tobiás András háza tájékán, közép utczában az nagy várdá házát meglö-

vén a strázsát nappalra az csizmadiák színjébe collocálta Commendans Uram, félvén, hogy kárt tesznek benne, mivel hogy gyakran lődöznek a nagy várdára, estvére kelve pedig felségesen lődöztek és gránátokat is hánytak bé majd egész 12 óráig, Monostor felől pedig lármáztak, majd egész tizenkét óráig, mivel azalatt kosokat hoztak és sánzcokat kezdtek csinálni túl a Szamos parton az Balkai Uram majorja félénél.

29. Septemb. Az Szamos parton lévő sánzcot csinálván és innen is nem lődözvén ki (mivel a takácsok bástyájából ki nem mertek lőni, sőt az ágyut is Commendans Uram levonatta róla, mert a szállók között lévő kómáli sánzcokból telyességgel elvötték az onnat való lövést) tehát ez nap csendességben voltunk, csak néha néha löttek bé, hanem a sánzcot csinálták és készítették erősen, innen belől pedig nem lehetett inpedálni őket, mert a mely bástyákban ágyuk vagynak, azokkal oda nem lőhetni, hanem az hidutzai kapuban vontak estve egy toroczkot fel, de egy rend álláson azzal is nem sokat fogtak ártani; az takácsok bástyájának az alját töltötték meg gajjal. Egy Crucz Hásongárdon az árkon lejjöven és hason csak benn az árokban a partra csuszván, a szeglet bástyához fíngálván magát, hogy gratiára bé akarna jöni, azon bástyának alkalmatosságát vagy más egyebet megczirkált és míg a kulcs után jártak, hogy kibocsássák, az alatt visszament oly praetextus alatt, hogy még többen is várnák, kik véle bé akarnának jöni és hadd hijja el őket, de vissza nem jött. Az Szamoson lévő hidat is töllünk elvették és az közepin felszedvén az magok felől való szélire rakták a fáját, mi elég roszul viseljük magunkot, mert még csak egy lármát sem csinálánk vélek eddig.

30. Septemb. Nagy csendességben voltunk, onnét kívül is csak néha néha lövén egyet, innet pedig egyet sem, reméllem, hogy az Szamos mellett való sánzcok csinálásán vagynak, az mint látszik is, hogy munkálódnak és hogy a felső sánzcokból lövő szerszámokat is hordtak le ide az első sánzcokban, de még innet alól vélek nem löttek.

(Folytatása köv.)

MEDNYÁNSZKY JÓNÁS
JELENTÉSEI
(1649–1652.)

Közl: Szilágyi Sándor.

1651. nov. 24.

VI.

Illustrissime, ac Excellentissime Domine Domine mihi gratosissime. Fidelium servitiorum meorum stb. submissionem.

Hogy az úristen nagyságtokat stb. megáldjon (sic) stb. tiszta szivből kívánom.

Az nagyságod méltóságos levelét, kegyelmes uram, sub dato 4. Novembris illendü devotióval vévén, az után csakhamar hozák az másik levelét is nagyságodnak, palatinus uramnak küldetett levelekkel, kiket az fejedelem irt; azon levelet azért palatinus uramnak ő nagyságának fideliter expediáltam. Az első levelében azért az mint irt nagyságod, hogy az elefáncsontu ládácskának az árát másfél hét mulva felküldi, avagy ha addig felkérhetném valakitül külsen; mindedig is, kegyelmes uram, váraoztam azon pénzre, ha felhozták volna; más héten már fel kell mennem Bécsbe circa 30. praesentis, mivel félek, hogy azt is eladják és az előre adatott pénz ne periclitáltatnék, kérem alázatosan nagyságodat, hogy mégis inkább nagyságod onnéid maturáltatná azon pénznek elküldését; meghagytam itthon, hogy ha elhozzák, utánam küldenék.

Nyavalyás Tokodi uram roszul járt, az tizennégyszáz forintban levü adósságért ugyan exequálták az házat, ki is kellett szegénnek menni belüle, ha szegény idejin eleit nem veheti, igen olcsón elvesztegetik és eladják azon házat, ki egyébaránt öt ezer forintot is megér és, az mint értem, csak harmadfél ezerre hagyták, könyörög nyavalyás nagyságtoknak, hogy nagyságtok cselekednék annyi irgalmasságot vele, hogy azon 14 száz forintját letétetne érette és az ház lenne inkább nagyságtok számára, csak el ne veszne szegéntül időre is; úgy látom, isten után, csak nagyságtok tehet jót vele, azonkívül senki. Az pénz, kegyelmes uram, azon az házon mindenkör jó securitással lenne és ötet szegényt az ruinátul csak nagyságtok mentené meg; egyéb-

aránt is bizony nagyságtoknak is sokkal több költségek leszen, mert mink, valakik odajárunk Bécsbe az nagyságtok szolgálái, azután már vendégfogadókban kelletik szállanunk és ez után már bizony soha annyi költséggel be nem érünk, legalább két annyi költséggel kell már lennünk az vendégfogadókban. Sok költségek maradt meg bizony eddig is nagyságtoknak ennyi esztendőktül fogvást annak az háznak beneficiumjával, mert az vendégfogadók triplán is megveszik az ételnek, italnak bérít, ők nem engedvén, hogy magának főzessen ember, hanem ő tüle kell venni, ugy adja penig, az mint akarja, minden személytül meg kell lenni az fizetésnek; de az ki legnagyobb, számtalan lopás esik az vendégfogadókban; harmadévi Illésházi uramnak 300 aranyát lopták el; tavaly egy posoni kereskedü embernek harmadfélezer forintját. Niha nagyságtok feles pínzt küld be; ezen házban mindenkör nagy securitással maradhatunk. Ha hamar letehetné szegény azon 14 száz forintot, még felszabadithatná azon házat. — Kérem alázatosan nagyságodat, ezen, fejedelemnek szóló leveleket méltóztatnék parancsolni, hogy hamar juthatnának kezéhez ő nagyságának; megirtam ő nagyságának, hogy az mely dologkrul clavissal kellett irnom nagyságodnak, azokat nagyságod írja meg ő nagyságának. E minap cum palatuis et domino Szunyog eleget terüdtünk, mi oka lehet az németek 261 felé való küldésének; egyebet fel nem találhattuk, hanem Caesar (t. i. a császár) 325 ban igyekezvén, elhithetvén vele, hogy princeps (t. i. Rákóczi) igyekezik valamire az által tartozzék igyekezetiben, az alatt si succedent res az 326. csak rajtunk hagyatnak és az occasio elújúvén élhessenek vele; azt mondja palatinus, hogy az németekkel is már az archiepiscopus seclaival (az eredetiben: 156, 10, 120, 27, 165, 34) elhithette, hogy az 365 felül azok is már keveset tartanak et sic omnia dependent saltem ab occasione, a fide nihil. Azt is mondták azok az nagy emberek, hogy talánd biznak valamelyekhez vagy hajduság kezett vagy oda be Erdélyben, hogy hertelen valamit cselekedhetnek, kire nézve jovallanák inter

hajdonés primarios servitio obligare; szükségből supereo 208 esset informanda, non enim caret suspicione res; nyilván, hogy mostan tentálnának valamit, nem hihetem, csak jövődűre tesznek preparatiókat hozzá.

Semmi újságot nagyságodnak nem írhatok; az imperialis gyűlés felül populariter nagy hit van, in rei veritate kevés az látatja. Palatinus mondta, hogy félti az urát, ha 326lem dietam idein nem publicáltatja, ők pedig ab electoribus vota anticipálnának super electione futura caesaris; de még eddig semmit sem obtineáltak. Az brandenburgi és neoburgi tractatusok végben kezdnek menni, kezel is járnak már egymáshoz. De Galliában rossz vannak az állapotok, az Condeus sok hadat gyűjtett, bordegallusok igen fogják pártját, azonkívül nagy urakban is sokan melléje állottak, spanyor király is küldett már segítséget neki, az anglusok is ígértek assistentiát neki és sok segítséget is, de ily conditióval, hogy ha ők is respublicát állatnak fel Galliában. Az scotiai királyt most sem tudják, hova lett, elveszett-i, vagy elszaladhatott; igen nagy ruina volt az; mivel az scotusok azután akarván újabb hadat suppeditalni az király reliquiainak, azokra is rámenvén anglusok, nemcsak felverték; de az eleit az népnek mind elfogták; nem is vehetnek már lábot, ugy látom, felállatják azok a respublicát, kiknek példájából bizony félttem más királyokat is.

Lengyel uraim jókor találának megbékélni az kozákokkal, mivel az svecusokkal való lubecai tractatusok re infecta oszlottak el; az svecusok sok hadat gyűjtnek mindenfelé, az erütségeket igen fortificálják; belékapnak, ugy látom, az lengyelekben; az mint beszélnek, hogy az moszkvák is confederáltak volna velek az lengyelek ellen 199 azt írja ide, hogy 257 sollicitál 320-t cum principe contra 250-m.

Eléggé gondolkodom, honnéid érték effeléket, lenni kell valakinek, az ezeket jelent(i) nekik. Ide az emberek az török tractáshoz igen készülnek; de én semmi használatját nem remélem annak az tractának. Kérem nagyságodat, Klobucsiczki

urammal is ő kegyelmével communicálja ezen clavissal való írásimot. Ez után is, ha mit érthetek, el nem mulatom nagyságotat tudósítani. Tartsa meg isten nagyságtokat sok esztendeig jó egészségben. Beczko 24. Novembris 1651.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae
fidelis et humilimus servus
J. MEDNYÁNSZKI m. p.

Külczim: Illustrissimo ac Excellentissimo Domino Domino Sigismundo Rákóczy de Felső-Vadász etc. Dno Dno mili gratiosissimo.

(Az egész levél Mednyánszki írása.)
(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

Jegyzet: Az aláhuzottak az eredetiben titkos számjegyekkel vannak írva.

1652. jan. 10.

VII.

Illustrissime ac celsissime domine domine mihi gratiosissime. Fidelium servitorum meorum in gratiano illustrissimae celsitudinis vestrae humillimam submissionem.

Hogy az ur isten nagyságtoknak nemcsak ez jelen való ujestendőt, de sok következőket is engedje szerencsés egészségben és idvességes boldog állapotban elmulatni és általérhetni nagy boldogul, tiszta szivből kívánom.

Ezelőtt egy héttel kegyelmes uram bővségesen irtam nagyságodnak az én bécsi utam felül is, és az elephant csontu ládácskáru is, ki miatt elég bajom is volt. Csak az használván, hogy még ez elmúlt nyáron huszonöt aranyat adtam volt reá, mostan már az többít 275; egyébaránt ha nyárban azt meg nem adtam volna, soha bizony meg nem tarthattam volna, mert az felesége már drágábban is eladta volt az Ebenperg herczeg számára, kirül minapi levelemben bővséges declaratiót tettem; mivel azért Bónis uram már visszajött Bécsből, urunk ő nagysága ezüst mivét is ő kegyelme viszi el ahhoz készítettett kocsin, azon nagyságod ládácskáját is ő kegyelmétül küldetem meg ugyanazon az egy kocsin, jó módjával kezéhez adván ő kegyelmének minden kár nélkül, eléggé kérvén hogy kár nélkül vigye meg; immár nem tudom kegyelmes uram, csak Patakon hagyja-i vagy beviszi

Erdélyben? én ő kegyelmének azt mondtam, hogy praefectus uramtul értsen az aránt, be kelletik-i vinni vagy Patakon hagyni? ő kegyelmének is praefectus uramnak irtam felüle, bizonyára igen bännám magam is, ha valami kár esnék benne az uton. Az jubilér quietantantiáját is praesentibus inclusis megküldtem nagyságodnak, kivel quietalt azon ládácskának contentálásáru. Az mint nagyságod írja, hogy Bany uramtul küldjem meg, én bizonyára örömost ő kegyelmétül is elküldtem volna, de ő kegyelme nálam nem is volt, csak utjából küldte meg az nagyságod levelét, és tartván attul valahogy visszamenet is be nem térne hozzám, ahhoz képest ezt az bizonyos occasiot az bizonytalanért nem akartam elhagyni. Semmi oly ujságot nagyságodnak mostan nem írhatok, az kit értettem volt, minapi levelemben nagyságodnak bővségesen megirtam, hogy mostan több németet is küldjenek az felföldre én nem reménylem, füképen ha kassaiak perseverálnak abban hogy be nem veszik, bizonyosan végére mentem, mindenestül az ki az egész végházakban van negyedfél ezeret meg nem haladja, ad sum-mum négy ezeret, az ki ide szomszéd országokban maradott, már annyi nincsen, semmire egyébre nem kell (167, 102, 3, 72, 132) vigyázni csak hogy (98, 51, 161, 33, 122, 4, 34) fortélylyal valamit (131, 10, 106, 121, 116, 12, 106, 54, 156, 131, 30), ne cselekedhessenek megint hogy az 208 (131, 4, 40, 134, 3, 33, 122, 42, 40) ne annuáljon de cetero semmit sem kell félni mert a 208 ugy félnek, azt egyáltalában eszemben vettem hogy nagy (115, 153, 30, 115, 34, 27, 55, 116, 12, 166, 72, 131, 30) károkkal is kedveznek annak, nem is kell nekünk mostan azt kívánnunk, hogy 208 igen (86, 77, 122, 4, 34, 160, 54, 156, 31) debiliatassék in isto rerum statu az mig keresztinségnek más karban nem fordul dolga, annak terrorja alatt nyugodhatunk; igen félnek ide az emberek hogy az fel-földi vármegyék meghódulnak.

E minap nagyságodnak elfelejtettem volt megírnia, Hassiai herczeg az ifjabbik ki egyóbaránt is pápista feleséget vett volt, mostan maga is pápistává lett, az bátyját

regens fejedelmet molestálja hogy az provinciát megoszszák, kiben igen promoveálják az paterek hogy azáltal beplántálhassák az pápistaságot az országban, de nem reménylem hogy végben vihesse, mivel contra leges imperiales volna, melyek csak majorennitasnak engedik az regensségnek praerogativáját, az több fejedelmek is segíteni fogják elhittem. Az mi magyarországi papjaink palatinus elector felül is hasonlót hirdetik, hogy Heidelbergában jesuitákat is behivatott volna, de én errül az utolsóru Bécshben semmit sem hallottam. Az nagyságtok városában Puchón az minemü predicatorok vannak exulantok, kik mivel accommodáltak volt magokat helvetica valláshoz, az ország is acceptálta őket Szakolczán és helyet is excindáltak nekik Szakolczán, mivel azért itt is az hul én lakom Beczkóban, az szomszédságomban Ujhely nevü városban vannak azon valláson valók, az elmúlt karácson ünnepére elhittak volt Puchóról egyet az olyan predikátorokban megirt Ujhely nevü városban, és ott az ő módjok szerint isteni szolgálatokat exerceáltak, az ujhelyi prépost pápista pap ex praetextu eo, hogy ők nem helveticusok hanem Picardisták, megfogatta az predikátort, és három vagy négy napig fogságban tartotta, kit én megértvén ráizentem hogy a nélkül ellegyen és elbocsássa mert búját vallja, subdáván ha mindjárt el nem bocsátja, érsek uramot is megtalálom felüle, mivel ők ha Picardisták neveztetnék is, de acceptáltatott valláshoz adjungálták magokat; nem vevén azért tréfára, elbocsátta, immár nem tudom nagyságtok abban hagyja-i? vagy articulus mellett akar nagyságtok ellene procedaltatni? kit asszonyunk ő nagysága nevével kellene peragaltatni, nagyságtok parancsolatjátul várók az aránt is. Most egyéb nem levén kirül kellenék nagyságodnak irnom, tartsa meg isten nagyságtokat sok esztendei jó egészségben. Beczko, 10 Januarii 1652.

Illustrissimae celsitudinis vestrae fidelis et humillimus servus

JONAS MEDNIÁNSZKI.

Nagyságodnak az mely két órácskája itten volt, azokat Bónis uramtul megküldtem, az egyikkel sok csinálgatás volt, nemcsak az

mutatója, de az egyik kerekecskéje is eltörtött volt.

Külczim: Illustrissimo ac excellentissimo domino domino Sigismundo Rakoczy de Felső-Vadász etc. domino domino mihi gratiosissimo.

(Az egész levél Mednyánszki saját írása.)
(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

Jegyzet: Az aláhuzottak az eredetiben titkos számjegyekkel vannak írva.

CONSULTATIO EBESFALVIENSIS

pro die 4-a mensis Septembris, et subsequentibus (1688.) disposita et peracta, ac celebrata.

Acta diei 10. Septemb. 1688.

Ratione certorum quorundam Curruum vectur. Militiae sacratissimae suae Majestatis pro nunc necessar. supportan. conclusum est.

Méltóságos Karafa Generál ő Nsaga parancsolattyaából proponálván Commissarius Komornik Uram eő Kglme, hogy az ő Felsege vitézi szükségekre Lippára szállítandó Élés alá öt száz, és hét szekereket rendelénk, ugy hogy azoknak négy száza Kolosvárról, százhete pedig Szebenből szállítanak alá, azt az Élést Fejérvárra, a mi Kglis Urunk ő Nsága Kglis tettzéséből (mint hogy elmulatni nem itélettük lehetséges dolognak) disponáltunk felölle e szerint; hogy

Szeben Székből Nro. 40.

Ujegyház Székből Nro. 27.

Vizakna Várossából Nro. 40. in summa Nro. 107. szekereket adjanak, mellyek ad diem 20 praesen. okvetetlen Szebenben compareallyanak, s ott megrakodván indullyanak Fejérvárra.

A Kolosvárról szállítandó Élés elszállítására pedig

Fejérvármegjéből . . . Curr. 30.

Thordavármegjéből . . . Curr. 30.

Küküllővármegjéből . . . Curr. 30.

Kolosvármegjéből . . . Curr. 20.

Dobokavármegjéből . . . Curr. 20.

Belsőszolnokvármegjéből Curr. 30.

Udvarhely Székből . . . Curr. 20.

Marus Székből . . . Curr. 20.

Aranyas Székből . . . Curr. 20.

Medgyes Székből . . . Curr. 30.

Segesvár Székből . . . Curr. 30.

Kóhalom Székből . . . Curr. 30.

Szász, és magyar Régenből Curr. 6.

Nagy Sink Székből . . . Curr. 30.

Besztercze Székből . . . Curr. 30.

Marus Vásárhelyről . . . Curr. 6.

Székről . . . . . Curr. 6.

Kolosról . . . . . Curr. 6. és

Teke várossából . . . . . Curr. 6,

rendeltünk, ugy hogj azok is ad diem 20. praesen. okvetetlen Kolosvárra mennyenek s ott megrakodván indullyanak Fejérvárra; mivel pedig mostan barom kostra való költség nem kívántatik, tettzet hogj a melly szekerek Kolosvárról szállítanak élést, azoknak külön külön öt öt forintokat; A mellyek pedig Szebenből szállítanak azoknak külön külön fl. 3, xr. 50, fizessenek; melly in summa generali teszen fl. 2535, 1/2 két ezer öt száz harmincz öt forintokat. Melly summa pénzt Ugron Ferentz Atyánkfia adgyon kezekhez a Feő Tiszt uraknak ő kglmeknek intézván a megirt helyekről rendelt szekerek száma szerint az fizetést, és a Fő Tiszt. Urak ő Kglmek a Vice Tisztek által fizettessenek meg a szekereknek késedelem és fogyatkozás nélkül. Az vice Tisztek pedig a megirt szekerek elrendelésében az proportiot indifferenter observályák, és az rendetlenséget hűségesen eltávoztassák.

Hogy Kolosvár várossának az 318 köböl buzát ez ország ugyan Kolosvárótt lévő buzájából megadgyák concludáltak.

Az eő Felsege vitézi számokra az előtt igért summa béli fl. 2600 Renens forintokat hogy Brassaj uramék megadgyák az nemes ország rendelése szerint rajtok és a Barcságón levő Restantiából; mellyet Comissar. Komornik Uram acceptált is.

Kővárvidéke segítségére az elmúlt télen rendel . . . pénzben lévő Nro. 3600 forint restantiát, hogj; Ugron Ferentz Atyánkfia de facto megadgya per praesen. concludáltak.

Az fen megirt élés elszállítására, Kolosvárra rendelt szekereknek számba vételére, és ha az említett Dispositio szerint kinek kinek mint fizettek felczirkálására, Jo Mihály és Szentkeresztii András Atyánkfiái rendeltettek, legyen azért hűséges gondgyok reá,

és ha mi difficultást az dologban tapasztalnak késedelem nélkül Urunkat ő Nságát tudósítsák.

In castro Radnoth, 5-a Octobris 1688.

1688. 5. Octobr.

Apor István Uram Brassai szállása felveretetéséről.

Ez jelen való esztendőben Apor István Uram szállását mi októl viseltetvén magok tudgyák, némelyek Brasso várossa lakossai közül felvervén bizonyos számu javait elpraedálták; és jollehet azon emberek között némelyeket az eő Kglme restantiájára megfogott az Brassai Tanács, de taliter, qualiter ismét elbocsáttatták Apor Uram praejudiciomával. Holott . . . Apor Uram eő Kglme kárban vagyon végeztük, hogy azon patrumért megfogott, s elbocsáttatott személyek ujabban fogattassanak meg de facto és tartassanak fogva mindaddig, míg megirt atyánkfiát de pleno contentályák, vagy eő Kglmével dolgokat végképpen eligazittják, alioquin az Brasso várossa kenszerittetik megirt Attyánkfiát káráról contentálni.

Mikola László Uram és az Mikola Agnes Kis Asszony között felosztató némely jóságok elintézésére, és holmi egyéb dolgok eligazítására Bethlen Elek Uram, Apor István Uram, Felvinczi Sigmond és Alvinci Péter Attyánkfiái rendeltettek.

Újvárosi István Deákné és Olasz Ferencz Uram között fenforgó difficultások revisiójára, Gyerófi György, Mikes Pál, és Szebeni Polgár mester Attyánkfiái rendeltük.

Az melly Hat ezer forintokat az Ur Telleki Mihály Uram, és Néhai Bethlen Farkas Uram maradéki Pető Istvánné, Kapi Christina, Jabroczi Ádámné Kapi Ersebeth Asszonyoknak, és ugyan Kapi János, s Kapi György Uraimék Belső Szolnok Vármegyében lévő Györgifalva nevü Fiscalis faluért letettének vigore praesen. azon summa letételének annuálunk, és jövendőre nézve is legitímályuk azon summa letételét.

Az Dévai statioban per Inquisitores comperiáltatott, és az vitézek portiojokban tudodott négy száz szekér széna árrában

fl. 360. refundálni, s Ugron Ferencz Attyánkfia által meg is adatni végeztük forogván az Veterani General eő Nga tekinteti ebben az dologban.

Az Kolosvári Praesidiar. szükségére kívántató tűzre való fáról concludáltuk, hogy Kolos, Doboka, és Szolnok vármegyékből minden kapuról egy egy szekér fát szállítanak számokra.

Kolosvár várossának az Német Praesidium miatt való sok expensáinak subleválására Ugron Ferencz attyánkfiái által fl. 200. rendeltünk adatni.

Komornik Commissar. kívánságára Nro. 20 szekerek deputáltatnak Hunyad Vármegyéből az Ur Nalánczi István Uram dispositioja által rendeltet Ugron Ferencz Attyánkfia által arra vecturára fl. 200.

Az Kapi Gábor Uram Gyermekei ellen; az Gernyeszegi eltartot leveleknek ad 15 való előhozásáról, deliberatio iratott, és ki is adatott az Ur Telleki Mihály Uramnak eő Kglmének.

Hevesi Uramnak Becsi uti költségére Ugron Ferencz Attyánkfia által deputati fl. 100.

Szilágyi nevü Etekfogonak ország szükségére elvett egy lováért ugyan Ugron Ferencz Uram által deputati . . . fl. 150.

Commissarius Komornik Uramnak ugyan Ugron Ferencz Uram által . . . fl. 100.

Kövár vidékitől fogva Deváig és Illyeig minden falukon, és városokon, mellyen derekas passusok szokot lenni az eő Flge vitézinek; sőt más oldal felé való helyeken is holott azon eő Flge Vitézi alá, s feljartanak, kik menyi károkat valloitanak, és menyi extraordinaria expensájok lehatt, s egyéb iránt is hol menyi insolentiákat szenvedte nek felczirkályák, és per seriam Inquisitionem kitanullyák, s hitelesen reportályák Incezédi Mihály és Nagy Sigmond Attyánkfiái rendeltünk, kik az Urtól Telleki Mihály Uramtól veendő instructio szerént procedálni ne is késsenek végeztetett.

(Folytatása köv.)

PETŐFI SÁNDOR

a magyar irodalomban.

Közli: Szinnyei József.

(Folytatás.)

1865.

Irodalomtörténeti czikkek.

Petőfi költeményeiről. (A Magyar irodalom és nyelv története. Irta Imre Sándor. Debreczen, 1865. 243—244. ll.)

Petőfi Sándor ifjúkori kísérletei. Közli Eötvös Lajos. (Koszorú 1865. I. 3. sz.)

Petőfi arczképe.

Petőfi Sándor 1848- és 1849-ben. Szinesnyomatu kép, Gerold Ch.-tól, kiadja Demjén László Kolozsvárt 1865. Ára 8 frt. (20 hüv. magas, 16 hüv. széles.)

1866.

Irodalomtörténeti czikkek.

Petőfi a külföld irodalmában. Vadnai Károlytól. (A Hon 1866. II, 230. 231. sz.)

Chassin Petőfiről. (Zilahy Károly Munkái Pest, 1866. II. köt. 162. l.)

Életrajz.

Zilahy: Petőfi életrajza. Ism. (Bud. Szemle. Uj foly. V. 1866. 465. l.)

Életrajzi s vegyes adatok.

Dumas és Petőfi. (Vasárn. Ujs. 1866. 1. sz.)
Censura története honunkban. Szabó Józseftől. (Gutenberg, Eger 1866. 13. sz.)

Mikép lett az Életképekből valóságos ujság. (Fővár. Lapok 1866. máj. 15. sz.)

Petőfinek egy ifjúkori levele. Közli Nagy Imre bő magyarázattal. (Vasárn. Ujság 1866. 23. sz.)

Petőfi jellemrajzához. Gyulai Páltól. (Vasárn. Ujs. 1866. 35. 36. sz.)

Sajtó és Censura Magyarországon. Jókaitól. (A Hon 1866. 252—256. 266. 272. sz.)

1867.

Önálló mű.

Petőfi Sándor Elbeszélő Költeményei. Pest, Emich Gusztáv tulajdona 1867, 16r. IV. és 300. l.

Irodalomtörténeti czikkek.

Petőfi angolul. London, 1866. (Sir John Bowring ford.) Ism. A. L. és Sz. K. (Bud. Szemle. Uj foly. VII. kötet 1867. 113. l.)

Hogyan született Petőfinek egy költeménye (Vajda-Hunyad) Gesztesy Lászlótól. (Magyarorsz. és a Nagyvil. 1867. 51. sz.)

Életrajzi s vegyes adatok.

A szabad sajtó. Jókai Mórtól. (A Hon 1867. 58. sz.)

Petőfi ??? Jókaitól. (A Hon 1867. máj. 26. sz.)

Petőfi sorsáról. (A Hon 1867. 141. sz.)

Még egyszer Petőfiről. Tisza Bees, jun. 28. Bartha János volt honvéd-százados a 88 zászlóaljban. (A Hon 1867. 170. sz.)

Emlékek 1848—49-ből. Paraple forradalom. (Pesti Hetilap 1867. 81. sz.)

Emlékoszlopot Petőfinek. („Márciusus 15.“ 1867. 1. sz.)

A Petőfi ünnep Félégyházán. (Vasárn. Ujs. 1867. 42. sz.)

Emlékirat Petőfi Sándor emléktáblájának 1867-ik évi október hó 13-án Félégyházán történt leleplezési ünnepéről. Szerkeszté Pásztor Ferencz. Szeged. 1868.

1868.

Irodalomtörténeti czikkek.

(A Magyar Nemzeti Irodalom Története. Rövid előadás. Irta Toldy Ferencz. 2-dik javított kiadás, Pest, 1868. II. 146—149, 169, 162, 178. — Irodalomtörténeti-Olvaskönyv. Irta Toldy Ferencz. 1868. II. 635—640. Mutatványok.)

Életrajzok.

(A Magyar Nemzeti Irodalom Története. Irta Toldy Ferencz. II. javított kiadás, Pest, 1868. II. 148—149 ll. — Honvéd-Naptár 1868. 23. sz. Arczképpel.)

Életrajzi- s vegyes adatok.

Két év Petőfi Sándor gyermekkori életéből. Magócsy Kálmántól. (Hazánk s a Külf. 1868. 23. sz. két rajzzal.)

P. a republicáról. (Hazánk s a Külf. 1868. 48. sz.)

Egy költőről s egy katonáról. (Petőfi Sándor és Zeyk Domokos) P. Szathmáry Károlytól. (Honvéd-Album 1868. 28. 1. képpel.)

Szendrey Julia. Petőfiné. Csukássy Józseftől. (Magyarorsz. és a Nagyvil. 1868. 38. sz. arczképpel.)

1869.

Életrajzok.

Lant és kard, vagy Petőfi élete és halála. (Tarka világ I. 1869. 4, 49, 97, 145, 193, 242, 289, 385, 433, 482, 530, 577. több rajzzal.)

Petőfi Sándor. (Vasárn. Ujs. 1869. 1. sz. négy arczképpel.)

Életrajzi s vegyes adatok.

Az „Erdei lak“ Eperjes mellett. Közli Haviár Dani. (Hazánk és a Külf. 1869. 1. sz.)

Még egyszer az „Erdei lak“ Eperjes mellett. Irányi Istvántól. (Hazánk és a Külf. 1869. 14. sz.)

Petőfi reliquiák. I. Azon személyleírás, melylyel Windischgrätz herczeg Petőfit köröztette, a költő megjegyzésével. II. Nyakravaló. III. Petőfi Sándor levele Szemere Bertalan miniszterelnökhöz „A honvéd“ czimű költeménye kiadása ügyében. (Vasárn. Ujs. 1869. 52. sz.)

Költőink illusztrálásához: Barabás Czigány karavánja „Szent Kleofás“ vershez. — Marastoni és Lotz rézharczaik „János vitéz“-hez. — Gyulai László rajzai „Kutya-kaparó“ és „A pusztá télen“ czimű költeményekhez. (Hazánk és a Külf. 1869. 13. sz.)

(Folytatása következik.)

A B. WESSELÉNYI CSALÁD
zsibói levéltárának irodalmi kincsei.

Vörösmarty Mihály levele.

Pest Márt. 6-án. 1846.

Kedves barátom!

Ha meggondolom, miért válaszolok én neked mindig oly későn, utójára is azt találom, hogy annak a restségen kívül alig lehet egyéb oka. A restség és munka-halogatás annyira nemzetiek, hogy én becsületes magyar ember létemre e két erénytől meg nem

szabadulhatok. Erénynek mondom; mert lám! ha tolvaj volnék s csupa restségből soha sem mennék lopni, nem volna-e ez erény? legalább afféle rendőrségi erény millyen igen sok van a világon. Azonban ez már most mindegy, jobb lesz, ha munkához fogok.

Legelőször is köszönöm kis keresztfiad nevében a csikót, ő maga is megköszönné, de még eddig csak sirással és gögicseléssel tudja kifejezni érzelmeit.

Deák itt volt egy pár hétig. Egészsége és talán kedve is nem oly jó és vidám mint lenni szokott. Aranyér bántja. Bakody hirtelen meghalván most ő is félig meddig az allopathiára szorult.

A mányi urodalom ismét visszaesett. A parasztok új felmérést kívánnak; de talán a mi halad el nem marad. — A dohányt köszönöm, igen jónak találom.

Miután jót rosztat elvégeztem, most már szabad lesz a kis Miklósrá térnem. Isten tartsa meg őt kedves anyjával és veled együtt édes Miklósom, fiatal élete világítson át lelkesen s adjon enyhülést annyi balság után. Mindnyáján a legszivesebb részvétellel örvendünk sorsod e fordulatán.

Szegény Garay igen szigorú körülmények közt van, a mellett beteges. Isten tudja mi sorsra jut három gyermekével.

Ném üdvözöl mind hármotokat, én az isten minden áldását kívánom reátok.

VÖRÖSMARTY.

Bajza József levele.

Tisztelt, kedves barátom.

Igen becses soraidat, mellyekben mind magad mind kedves családod egészsége iránt szives vagy értesíteni vettem s igen nagy örömmel vettem, s kívánom, hogy a gondviselés folyvást örködjék feletted s azok felett, kik szivedhez legközelebb állanak.

A parasztság történetének megíratását én mind igen fontos, mind hasznos dolognak tartom. Azt hiszem azonban, hogy jutalomkérdésnek igen terjedelmes lesz és az academiái száz arannyal nem fog eléggé megjutalmaztatni az, ki rá kellőleg megfelel. Egyébiránt nem jobb volna-e a magyar parasztság történetének és mostani állapotjának megíratását

tűzni ki s az európaiat csak háttérben tartva és annyiban, mennyiben ezt felvilágosítani fogná. Az európai parasztság történetéről már vannak külföldön munkák. Maga a magyar parasztság sorsának megíratása rendezett könyvtárak hiányában felette nehéz munka, és sok évet kíván. Egyéb iránt ha a tárgyat jutalom-kérdésül tüzended ki, én pártolni fogom. És ha kívánod, az academia némelly tagjaival (történeti és törvény-osztálybeliekkel) közlendem tervedet és előleges magán tanácskozás alá bocsátom. De tudnom kell ez nincs-e ellenedre.

Vörösmarty és Bártfayék szives üdvözlötöket jelentik s én is legszivesebb kívánatomat Neked és a Méltóságos asszonynak tiszteletemet. Ki vagyok

Pest, mart. 16. 1847.

tisztelő barátod
BAJZA JÓZSEF.

FÁY ANDRÁS,

mint a magyar életbiztosító társulat teremtője.

Közi: K. Papp Miklós. Central Un

Ime ismét egy adat a halhatatlan emlékü Fáynek életéhez.

Alig teremté meg az első hazai takarékpénztárt, már új közintézet létesítésén fáradozott!

Br. Wesselényi Miklós volt a legelső egyike, kinek az „Élet vagy kor biztosító-intézet”-ről irt, s kinek ügybuzgóságára számított.

E levél — mely nemzetgazdászatumk történetéhez egyik legbecsesebb adat, 1847. február 26-án kél s Wesselényihez volt intézve. Tartalma itt következik.

Igen tisztelt barátom!

A hazai első Takarékpénztár, felfogva és méltányolva helyzetének, fekvés, közlekedés és kereskedelem tekinteteinél fogva, középpontosságát a hazában, s ezen okból több oldalról felszólítatva a honnak oly férfiai által, kik a jövődöt megérteni képesek, legközelebb múlt januári Közgyűlésében, egy kölcsönösségre alapítandó Élet- vagy Kor-biztosítóintézetnek Pesten leendő felállítását határozta el. Ily intézeteknek kiszámíthatatlan idveik, általánosan elismertetvék

immár egész Európában s nem is hiányzanak előttünk jeles minták, miket sok részben utánzásra használhatunk. Azonban a külföldi mintáknak különösen pedig halálozási tábláknak — Sterblichkeits-Listen — hazánkrai alkalmazása, mi fődolog és szemügy illy nemű intézetek felállításainál, saját adat-gyűjtéseink és teendőink sorába tartozik, s mellözhetlen kötelességünk, ha biztos sikerrel és állandósággal kívánunk munkálkodni. E részben mi magyarok nem vagyunk olly szerencsések mint Franc- és Swéd-hon, s újabb időben Russia, melly országok alkalmas politicalai nép-öszeírásokkal birnak, s ennél fogva kénytelenek vagyunk halálozási némi adatok gyűjtése végett, egyedül egyházi könyvek jegyzéseire és lelkesebb egyházi személyeink nemes buzgalmaira támaszkodni. E czélból orvosi geographia kívánataihoz képest, a honnak különböző vidékeiben, felszólítottuk a közjóért buzgóbb egyházi férfiakat, sikert reménylve buzgóságaiktól. Miután azonban Zsibón és Zilahon a lelkész urakat nincs szerencsénk személyesen ismerni, tégedet, mint minden közjóért lángoló ember-barátot s hazafit, vagyunk bátrak teljes bizodalommal felszólítani az iránt, hogy becses közbenjárásod által a helybeli lelkész uraknál, számunkra az ide mellékelt kérdések nyomán adatokat gyűjtetni s azokat nekünk megküldeni kegyeskedjél. Bizakodva azon ügynek szentségében, mellyben felszólításunkat tesszük, s mellynek egyedül emberiség és hazafiság, nem pedig nyereség-vágy a rugója (melly utóbbinak a kölcsönös biztosító-intézeteknél alig is lehet helye) nem kétkedünk, hogy ebbeli fáradsamadat tőlünk megtagadni nem fogod. Ezen teljes bizodalomból bátorkodom neked ide mellékelni azon kérdéseket, mikre gyűjtendő adatokért esedezünk:

1. Mi a lélek száma a Városban, vagy helységben, egyházi Schematismus vagy popularis conscriptio nyomain, minden vallású lakosokat egybevéve?

2. 1837-ik évtől kezdve 1846-ik évig bezárva, és így 10 évet véve fel, mennyi gyermek született évenként?

3. Mennyi ember halt el 10 év alatt, évenként, de életkor számra feljegyezve? nevezetesen: a) mennyi gyermek halt el három

éves koráig? b) mennyi 10 éves koráig? c) mennyi 10 évtől 20 éves korig? d) mennyi ifjú 20-tól 30-ig? e) mennyi férfi 30-tól 40-ig? f) mennyi 40-től 50-ig? g) mennyi 50-től 60 év-korig?

4. Hány ember él a helységben jelenleg ki 60 éven felül van? És van-e példa 95 éven felüli életkorra?

5. Mi betegségben halnak el legtöbben?

6. Jár-e a vidékben egyszer-másszor valami ragály, vagy uralkodó járvány-nyavalya?

7. Mi élet-nemet követnek leginkább a lakosok?

Átlátjuk mi azt: miként a 3-ik és 4-ik kérdésre felelni körülményeinkben nem kis feladat, mit teljes bizonyossággal megoldani csak nem lehetetlen, azonban nekünk a minél nagyobb hihetőség is kedves adat leend. Úgy hisszük, hogy különösebben az utóbbi 3 évet u. m. 1844, 1845, 1846-iki éveket, egy kis tudakozódás után alkalmasint kiegészíthetni. És szabadna-é feltennünk, hogy akadjon lelkes, ki e kis fáradságot tehernek tekintené? Ha több vallás felekezetek adatait, megkapni nem lehetne, szívesen vesszük magának a legnépesebb felekezetnek adatait is.

Ha szíves kérelmünk nálad részvétre talál, miben kételkedni sem akarunk, bátor vagyok mint intézeti segéd-igazgató, azon eszedni előtted, hogy felelő nagy becsű válaszodat, ha lehet e folyó év Sz.-György napjáig, ha nem lehet, később, hozzám Pestre (Kalap-utca 207. szám) biztos alkalommal, s csak ennek hiányában Postán beküldeni kegyeskedjél. — Ki is becses barátságodba ajánlott szíves tisztelettel maradtam

Pesten Februar 26-án 1847.

tisztelő barátod

FÁY ANDRÁS mp.

Kivül. Minta-levél az életbiztosító intézet ügyében.

HADI REGULÁK

Rákóczy Ferencz táborában.

1706-ban Nagy-Szombatban egy kis füzet jelent meg, mely azon „Hadi regulákat avagy artikulusok“-at foglalta magában, melyet Rákóczy Ferencz vagy maga személyesen, vagy Károlyi Sándor állított össze a hadak

számára. E „Hadi regulák“ egyik egykorú másolata a Gróf Wass család czegei levéltárában van s így szól:

MI FEJEDELEM Felső-Vadászi RÁKÓCZI FERENCZ Isten kegyelméből Erdély országának és az magyarországi confederált Statusoknak és Rendeknek választott vezérlő FEJEDELME, azon Magyarország részeinek URA, Székelyek és Sáros vármegye főispánja, munkácsi és makoviczai HERCZEG és Sáros-Pataknak, Tokajnak, Regécznek, Ecsednek, Somlyónak, Ledniczének, Szerencsnek, Ónadnak ÖRÖKÖS URA.

Adjuk tudtára mindeneknek, az kiknek illik, kiváltképpen pedig az idegenek által megbántatott, csak földig letapodtatott nemes magyar nemzet régi szabadságának hajdani boldog állapotjában való helyben állítására istenes jó igyekezettel velünk együtt felfegyverkezett vitézlő rendekben, felső, közép, alsó méltóságokban és tisztekben helyezettett s egy szóval minden magyar és erdélyországi hadi tiszteinknek, mezei és praesidiumbeli commendansinknak és egész hadainknak kicsintől fogva nagyig mind közönségesen és személy szerint, hogy minekutánna a minden kegyes szándékokat jóra vezérlő bölcs Isten tetszéséből ezen hanyatló s majdon leomló állapotjára jutott édes hazánk fegyveres ügyinek folytatására az elkerülhetetlen szükség bennünket unszolni s kényszeríteni kezdett volna, előre is elláttuk s annyival inkább már tapasztaltuk is, hogy a jó rendtartás és annak bizonyos igazgató regulái nélkül az hadakozásnak hasznoson és boldogul folyni nem lehet. Ahozképest akarván ebben más keresztény hadakozó nemzetnek dícsiretes példáját is követnünk, minekelötte több dolgoknak s állapotoknak is bővebb leírásával készülni kezdett hadi törvényeink és egyéb rendszabásink feltett szándékink szerint kiadatnának, akartuk azoknak némely főrészét rövidebb formában a dolognak hamarébb voltaért előre is közönségesé tennünk, hogy az alatt is hadaink jó rendben foglalván magokat, minden tilalmas dolgokat s rendetlenségeket eltávoztatlássanak, és az tudatlansággal senki magát ne mentegethesse, s ahhoz való bizodalomból az gonosz cselekedetre okot ne vehessen ma-

gának, mely rövid hadi rendszabások következnék ekképpen:

Az magyar vitézlő rend hasznára s jóvára rövideden öszvevetett HADI REGULÁK avagy ARTIKULUSOK.

I.

Valaki magát az nemes ország hadi szolgálatjára kötelezi, tartozik abban az megha-

tározott ideig, ugymint az haza szadadságának megnyeréséig és a végre öszvekötötett szövetségnek tartásáig megmaradni, ha pedig az tiszt mind addig nem continuálhatná szolgálatját, tartozik egy kántorral elébb megjeleneni búcsúzó szándékát, s ha meg nem jelenti, tehát az búcsúzás után való egész kántort is tartozik kiszolgálni. (Folyt. köv.)

OKLEVELEK.

Közli: Szabó Károly.

VIII.

Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem átírja az abrudbányai tanácsnak 1592. május 17-dikén kelt levelét, — mely szerint Paczko György abrudbányai volt főbíró azon határban a verespataki völgyben lévő aranybányáját, szudáit s némi fekvősegeit Kurta Ábrahámnak ugyanazon határban a Korna völgyében fekvő bányabirtokaival örökösen elcserélte, — s egyszerűen ezen cserére fejedelmi beleegyezését adja. Kelt Gyula-Fejérvártt 1594. febr. 23-kán.

Nos Sigismvndvs Bathori de Somlio, Princeps Transsilvaniae, et Sicvlorvm Comes etc. Memoriae commendamvs tenore praesentivm significantes, quibus expedit vniuersis. Quod pro parte et in persona Circumspecti Georgij Paczko de Abrugbania, exhibitae sunt nobis et praesentatae quaedam literae Prudentum et Circumspectorum Iudicis et iuratorum ciuivm Oppidi nostri Abrugbania, fassionales Concambiales in duplici papyro patenter confectae, Sigilloque eiusdem Oppidi Minori, in inferiori earum margine impressiue communitae, quibus mediantibus, praefatus Georgius Paczko, totalia et integra contusoria sua, in vicinitatibus

Contusiorum Circumspectorum Joannis Zekely ab una; ac Circumspecti Nicolaj Waida partibus ab altera, Nec non fodinam auri, in eorundem Joannis literati Zekely et Nicolaj Waida vicinitate, praeterea foenile quoddam Auas dictum, cui ab vna eiusdem Joannis literati, parte vero ab altera prouidi Thomae Nicora haereditates vicinantur, omnino in territorio praedicti oppidi Abrugbania in Valle Verespatak nuncupata ac Comitatu Albensi Transsilvaniae existens habitata, Circumspecto Abrahamo Kurtha. E conuerso idem quoque Abrahamus Kurtha totalia similiter contusoria et haereditates suas Minerale in territorio eiusdem Oppidi Abrugbania, in Valle Korna Veolgie vocata, vicinitatibusque ab vtraque parte contusiorum praefati Georgij Paczko, Nec non duo prata in eadem Valle Korna Veolgye cum portione sua in Sylua vetita ibidem adiacente, in dicto Comitatu Albensi Transsilvaniae existens habitata, simul cum cunctis suis vtilitatibus emolumentis et pertinentijs quibuslibet, praeterea in aequiparatione earundem haereditatum triginta florenos hungaricales et vndecim Pisetas auri, Memorato Georgio Paczko, ipsiusque haeredibus et posteritatibus vniuersis, per modum et formam iusti et veri Concambij mutuo sibi in vicem dedisse permutasse et Concambiassé dinoscebatur tenoris

infrascripti. Supplicando nobis humilime, vt nos easdem literas fassionales, omniaque et et singula in eisdem contenta, ratas, gratas et accepta habentes, praesentibusque literis nostris verbotenus inseri et inscribi facientes, nostrum illis consensum praebere dignemur pariter et assensum. Quarum quidem literarum tenor talis est. My Orban Miklos Abrugbaniaij feo Biro, Kosa Matthias Deak, Waida Miklos, Balas Deak, Andras Kowachy, Sarmarsagy Miklos, Varga Leorincz, Cyriak Janos, Thorday Peter Deak, Thamas Kowachy, Keolchienen Sandor, eskewth Polgarok. Aggyuk emlekezetre mindeneknek a kiknek illik, hogy my eleonkben yeowen az tizteletes zemelleyek Paczko Georgy tawalij few Birank es vgian Varosunkbelij Kurtha Abraham, Teonek zabad akarattyok zerinth illien vallast my eleottwnk, hogy eok teottenek volna egy-massal illien megh masolhatatlan Drinchyet ¹⁾: Tudni illik hogy Paczko Georgy atta az eo Verespatakij Stompijath es Baniaiath egy Auasoczykawal egyietemben Kurtha Abrahamnak, Mely Stomp Waida Miklossal az nagy Tho feleol, alol penigh Zekely Janos Deak Stompiawal hataros, az Bania penigh esmet Janos Deakkal alol, felewl penigh ismet Waida Miklossal, Az Auas Thoma Nikora es Janos Deak eoreoksegy kezoetth vagion. Kurta Abraham vizontagh atta az eo Stompiajith es Porond Baniaiath mellicek mind keth feleol vgian Paczko Georgy Stompiawal hatarosok itt az Abrugbaniaij hatarban Korna Veolgijeben, Mely eoreoksegeth az meg holt Puzlok Mihalytul eoreok arron veotth volt. Minden ahoz tartozando hatariual eggietemben. Mely hatarrol azon Puzlok Mihalytul leweleis vagion. Adotth keth Rete-ketis, eggik azon Korna Veolgeijben az mez keoweon alol vagion, Az Masik az Nap ketth feleol valo oldalon Kornanak az Erdeo kezben vagion, azon Veolgijbelij tilalmas Erdeobelj rezewel eggijetembe. Felel penigh mind a ketth fel hogij az el Drinchielt eoreoksegeknek zabad Vrasagaban egy mast minden Perleodeok ellen megh oltalmazsak furul fiura. Thowabba Adot Kurtha Abraham

az Drinchijhez kez penzwl harminch forintotth es tizen egy nehezek Aranniatth. Volt ismet Peor keozeotteok tizen ketth nehezek aranij vegetth, kyth Abraham keresetth Paczko Georgieon, aztis Abram az Drinchij melle engette minden eppwletekre valo keoltsegeitis Abram, az eoreoksegben valo bekesegeis megh maradasat tekintuen. Melij dolognak bizon-sagara az Drinchijnek es vallasnak ¹⁾ ereo-segere es emlekezetyre Attuk ez lewelet Varosunk kissebbik pechiety alatth. Datvm et Actum in Abrugybania, decima Septima die May, Anni Domini Millesimi, Quingentesimi, Nonagesimi Secundi. Nos igitur praemissa Supplicatione nobis modo quo supra porrecta fauenter exaudita et admissa, praescriptas literas fassionales non abrasas non cancel-latas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspitione carentes, praesentibusque literis nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali insertas et inscriptas, quoad omnes earundem continencias, clausulas, Articulos et puncta, eatenus quatenus eadem rite et legitime existunt emanatae, viribusque earum veritas suffragatur, ratas, gratas et accepta habentes praemissae fassioni et Concambiali permuta-tioni, omnibusque et singulis in eisdem literis fassionalibus contentis, nostrum praebuimus Consensum, Imo praebemus beneuolum pariter et assensum. In Cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam, praesentes literas nostras pendentis et authentici Sigilli nostri munimine roboratas, Memorato Georgio Paczko, ipsiusque haeredibus et posteritatibus vniuersis, dandas duximus et concedendas, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datvm in Ciuitate nostra Alba Julia die Vigesima tertia Mensis February, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Nonagesimo quarto.

SIGISMUNDUS BATHORI m.p.

WOLFFGANGUS KOWACHOCZY

Cancellarius m.p.

Eredetije pergamenen, zold és sarga selyemzsinórról függő ép pecséttel, K. Papp Miklós gyűjteményében.

¹⁾ Drincs ezen oklevélben kétségtelenül annyi mint csere, eldrincselni=elcserélni.

¹⁾ Vallás=örökbe vallás, örök eladás (fassio)

BERSENYI DÁNIEL
a keszthelyi Helikon
megnyitási innepélyéről 1817-ben.

Közli: K. Papp Miklós.

A nagy nevű tolnai gróf Festeticch György, a magyar aristocratiának e kiváló férfia katonai pályájáról, melyen a legőszintebb hűségnek is többet kezdtek azon időben kívánni a magyar ifjuságtól, visszalépett, s félrevonult keszthelyi magányába, hol 1798-ban alapítá az első magyar gazdasági iskolát (Georgicont), melyben azon év november 1-én már megkezdettek az előadások.

Hogy a nemzet figyelmét minél jobban felhívja ez áldásos intézetre, elhatározta Festeticch, hogy évenként Keszthelyen nemzeti innepet fog rendezni, melyre meghívja a jelesebb magyar írók és tudósokat mind.

Az első ilyen innepélyt 1817-ben tarták meg, melyet a magyar irodalom sok jelese látogatott meg. Ezek között volt a gróf egyik benső barátja a kedves és feledhetetlen emlékü **Bersenyi Dániel** is, ki ez innepélyről nem késett tudósítani egyik jóltevője s szintén barátját b. Wesselényi Miklóst. (Az idősebbet.)

Ez érdekes tudósítás eredetiben fekszik előttem, s szószerinti hűséggel adom, azon megjegyzéssel, hogy az eredeti példány a zsidói levéltárban van, honnét a jelenlegi tulajdonosok előzékeny szivességéből közlöm.

A Bersenyi levele így szól:

Mikla, Febr. 20. 1817.

Nagy Fényü Ifjú!
Tisztelt Barátom!

Megengeded hogy Neked a Keszthelyi ujságokkal kedveskedjem. A nemes gondolkozású Gróf Febr. 12-dikén nyitotta meg a Keszthelyi Helikont. Horvát Ádám, Himfi, Dudi és én hivatalosak valánk s megjelenénk. Határtalan leereszkedéssel s barátsággal fogadtattunk. A fényes solennitásra, Bálról, Theatrumról, Concertről, pompás Miséről, a torta hegyen csergedező Kasztálról nem írok, mert ezek minden napi dolgok a világon s Téged nem interessálnak. Tehát az Intézet veleje ez: A Helikonnak esztendőnként két innepe lesz, melyeken valamint a Keszthelyi

jelesebb tanulók munkáji úgy minden más íróké is felolvastatnak, declamáltatnak, az érdemesek kinyomtatnak s meg is jutalmaztatnak. A Heliconnak épülete theatrum forma. Az emelet közepén az asztal és szék, mellyen olvasnak vagy declamálnak, körülte pedig musikusok, kik minden olvasásra harsognak. Olvastak és declamáltak némelly professorok és ifjak, két Baltavári Festeticsek, Ruszek Apátur, Asboth Praefectus, Horváth Ádám s az én barna Malvinám, ki az ő tölkoszorujában s Gratiaktól tanult öltözetében innepünk Istenneje vala. Én csak gyönyörködő néző voltam és semmi munkát nem vittem. Kisfaludi hozott egy ódát, de a Gróf nem engedte felolvasni mert néki hizelkedett többi Naggyainkat pedig gyalázta. Dellest mi négy poéták Gyöngyösi emlékezetére egy fát ültettünk. Fel volt koszoruzva a csemete s úgy szintén az ásó és öntöző. Gyöngyösi fája mellé más négy csemetét ültettünk magunknak. A csemeték neve: Sorbus ancuparia. Az ültetés helyén Horvát énekelt és egy Eclogát olvasott. Hátunk mögött különbféle musikai Concert zengett, előttünk pedig egy amphitheatrum forma dombon pásztor gyerkőczék mesterséges pásztori tánczat jártak dudu szóra. Játszi de igen érzékeny volt az egész scéna. A Grófnak mosolygó geniusa enyelgett mindenütt körülünk. Május 20-dikán lesz a Heliconnak második innepe s akkor már Typographiánk is lesz. Tekintsd meg Te is még egyszer a mi kis Veimarunkat. Melly nagy jutalom s melly hatalmas ösztön lenne a nemes szivü Grófra nézve a Te megjelenésed s melly szép napokat élhetnél Keszthelyen és Füreden! — Én a mult esztendőnek nagyobb részét betegen töltöttem el s csak a mult holnapban kezdtem lábodozni, de most is olly tele a fejem Rheumatismussal, hogy alig tudom mit írok. Hát Ti mint vagytok, mint van Döbrentei és a Muzeum s kaptatok-e valamire való Drámát? Eljetelek szerencsésen s vigabban mint én s ne felejtsetek el egészen a Ti legszívesbb tisztelőtöket

BERSENYI DÁNIELT.